

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

وزارت علوم، تحقیقات و فناوری
پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی
پژوهشکده زبانشناسی

پایان نامه کارشناسی ارشد رشته زبانشناسی گرایش همگانی

تغییرات نحوی صورت گرفته در ترکی قشقایی

در اثر تماس زبانی با فارسی

استاد راهنما
دکتر محمد دبیرمقدم

استاد مشاور
دکتر احمد پاکتچی

پژوهشگر
صادق همتی

شهریور ۱۴۰۰

برگه ارزیابی پایان نامه

سپاسگزاری:

سپاس خدای را که آفرید ما را و زبان بخشید.

از استاد گرامی و بزرگوار، جناب آقای دکتر محمد دبیرمقدم که راهنمایی این جانب را در انجام این پژوهش و نگارش پایان نامه تقبل نمودند، نهایت تشکر و سپاسگزاری را دارم. از ایشان همچنین برای راهنمایی‌ها، پاسخگویی‌ها و دلگرمی‌هایشان در دروس نحو، تحلیل گفتمان و دوره پژوهش‌ورزی ۲ بسیار متشکرم.

از استاد گرانقدر جناب آقای دکتر احمد پاکتچی که با راهنمایی‌ها و مشاوره‌های خود مرا در طی مسیر انجام این پژوهش یاری نمودند، بسیار سپاسگزارم.

از جناب آقای دکتر مصطفی عاصی رئیس پیشین پژوهشکده زبانشناسی به دلیل فراهم آوردن فضایی صمیمی و دوستانه در پژوهشکده و همچنین صبر و حوصله‌ای که برای حل مشکلات دانشجویان و پاسخگویی به سوالاتشان به خرج دادند، بسیار متشکرم. از ایشان همچنین به خاطر انگیزه و علاقه‌ای که در درس روش تحقیق برای انجام این پژوهش در من ایجاد کردند، بسیار متشکرم.

از جناب آقای دکتر امید طیب‌زاده که در دروس آواشناسی و واج‌شناسی و در دوره پژوهش‌ورزی ۱، مرا در بررسی علمی زبان مادری‌ام ترکی راهنمایی و تشویق نمودند، کمال تشکر را دارم.

از جناب آقای دکتر یحیی مدرسی که در درس زبانشناسی تاریخی و جامعه‌شناسی زبان مرا در انجام تحقیقاتی اولیه در ترکی قشقایی راهنمایی کردند، بسیار متشکرم.

از اساتید محترم ناظر دکتر اتوسا رستم‌بیک و دکتر آزاده میرزائی که زحمت مطالعه و داوری پایان‌نامه را متقبل شدند، قدردانی و تشکر می‌نمایم.

در اینجا همچنین بر خود لازم می‌دانم که از دیگر اساتید بزرگوار پژوهشکده زبانشناسی، دکتر آزیتا افراشی، دکتر مسعود قیومی، دکتر فاطمه راکعی، دکتر حوریه احدی و دکتر فرزانه گشتاسب که با راهنمایی‌های خود در کسب دانش زبان یاری‌ام کردند، تقدیر و تشکر نمایم.

تقدیم به:

پدر و مادرم که مرا به زبان آوردند.

چکیده

ترکی قشقایی از زبان‌های ترکی جنوب‌غربی (اُغوز) است که در جنوب ایران به آن تکلم می‌شود. تماس زبانی شدید و طولانی مدت ترکی قشقایی با فارسی باعث شده است تا این زبان در همه سطوح زبانی دچار تغییراتی عمیق در مشخصه‌های بومی خود شده و همگرایی آن با زبان فارسی روز به روز افزایش یابد. در این تحقیق در چارچوب مدل کپی رمز که توسط لارس یوهانسون معرفی شده است، به تغییرات نحوی ایجادشده در این زبان در اثر تماس با زبان فارسی پرداخته شده است. تغییر در راهکارهای هم‌پایه‌سازی بندها، راهکارهای ناهم‌پایه‌سازی در بندهای موصولی، متممی و قیدی، انواع راهکارهای مختلف سببی‌سازی، راهکارهای بیان مقوله و جهت، بیان فعل «داشتن»، بررسی حضور ساخت اضافه فارسی، نکره فارسی و معرفه کردی در این زبان، حذف پسوند حالت اضافی در ترکیب‌های اضافی-ملکی، تغییر در بیان افعال ربطی و وجودی، بررسی مقوله گواه‌نمایی، بررسی ترکیب نوساخته «پسوند ملکی + *belä*»، تغییر پس‌اضافه تحت حاکمیت برخی افعال، حذف پسوند پرسشی‌ساز *-ml* و تغییری که در ترتیب صفت و حرف تعریف نکره (*bir*) پدید آمده است، از جمله مواردی است که در این پژوهش مورد بررسی و مطالعه قرار گرفته‌اند. در این تحقیق با بررسی و تحلیل پیکره‌ای نوشتاری متشکل از هفت کتاب داستان و با تکیه بر آمار بدست‌آمده از این بررسی، علاوه بر ارزیابی مجدد نتایج پژوهش‌های پیشین در زمینه تغییرات نحوی پیش‌آمده در ترکی قشقایی، دستاوردهای جدیدی نیز معرفی شده است.

کلیدواژه‌ها: ترکی قشقایی، تغییر نحوی، تماس زبانی، مدل کپی رمز، فارسی

فهرست مطالب

۱	فصل اول: کلیات تحقیق
۱-۱	مقدمه
۲-۱	مسئله پژوهش
۳-۱	قلمرو پژوهش
۴-۱	اهمیت و ضرورت پژوهش
۵-۱	اهداف پژوهش
۶-۱	جنبه جدید بودن و نوآوری پژوهش
۷-۱	سوال‌های پژوهش
۸-۱	فرضیه‌های پژوهش
۹-۱	روش گردآوری اطلاعات
۱۰-۱	روش انجام پژوهش
۱۱-۱	تعریف مفاهیم و اصطلاحات کلیدی
۱۲-۱	ساختار پایان‌نامه
۱۱	فصل دوم: پیشینه تحقیق
۱-۲	مقدمه
۲-۲	پیشینه مطالعات ایرانی
۱-۲-۲	حسن‌آبادی (۱۳۸۵)
۲-۲-۲	هاشمی زرج‌آباد (۱۳۸۷)
۳-۲-۲	پرمون و گرامی طیبی (۱۳۹۰)
۴-۲-۲	رافتی قاسم‌خانی (۱۳۹۴)
۵-۲-۲	ایزدی‌فر (۱۳۹۵)
۶-۲-۲	احمدی (۱۳۹۶)
۷-۲-۲	حیدری (۱۳۹۷)
۸-۲-۲	حیدری (۱۳۹۸)
۳-۲	پیشینه مطالعات غیرایرانی
۱-۳-۲	سوپر (۱۹۸۷)
۲-۳-۲	یوهانسون (۱۹۹۸a)

۲۹	..... اوزکان و موسی (۲۰۰۴)
۳۱	..... کرال (۲۰۰۵)
۳۶	..... شاتو (۲۰۰۵)
۳۸	..... بولوت (۲۰۰۶)
۴۲	..... منز (۲۰۰۶)
۴۵	..... ماتراس و توفان (۲۰۰۷)
۴۷	..... کاراکوچ (۲۰۰۹)
۴۷	..... بوسنالی (۲۰۱۰)
۴۸	..... انکین (۲۰۱۱)
۴۸	..... عرفانی (۲۰۱۲)
۵۰	..... نظری و روتاما (۲۰۱۲)
۵۱	..... فالک و باکوس (۲۰۱۳)
۵۲	..... بولوت (۲۰۱۶)
۵۵	..... بولوت (۲۰۱۸)
۶۲	..... یوهانسون و همکاران (۲۰۲۰)
۶۵	..... خلاصه
۶۷	فصل سوم: مبانی نظری و روش‌شناسی تحقیق
۶۹	..... ۱-۳ مقدمه
۶۹	..... ۲-۳ زبان‌های ترکی
۷۰	..... ۳-۳ زبان‌های ترکی جنوب‌غربی (أغوز)
۷۰	..... ۴-۳ ترکی قشقایی
۷۱	..... ۵-۳ دوزبانگی در جامعه قشقایی
۷۲	..... ۶-۳ برخورد زبان‌ها
۷۳	..... ۷-۳ تماس زبان‌های ترکی و ایرانی
۷۴	..... ۸-۳ مقایسه نحو زبان‌های ایرانی و ترکی
۷۶	..... ۹-۳ تغییر زبان
۷۷	..... ۱۰-۳ علل و عوامل تغییر زبان
۷۸	..... ۱۱-۳ قرض‌گیری زبانی
۷۹	..... ۱-۱۱-۳ تغییر در اثر تماس زبانی

۸۲	..... ۲-۱۱-۳. انواع قرض‌گیری زبانی
۸۲	..... ۱-۲-۱۱-۳. قرض‌گیری واژگانی
۸۲	..... ۲-۲-۱۱-۳. قرض‌گیری واجی
۸۳	..... ۳-۲-۱۱-۳. قرض‌گیری دستوری
۸۴	..... ۱۲-۳. چارچوب نظری تحقیق
۸۴	..... ۱-۱۲-۳. اصطلاح کپی به جای قرض‌گیری
۸۵	..... ۲-۱۲-۳. چارچوب نظری
۸۹	..... ۳-۱۲-۳. مدل کپی رمز
۹۳	..... ۱۳-۳. خلاصه
۹۵	..... فصل چهارم: تجزیه و تحلیل داده‌ها
۹۷	..... ۱-۴. مقدمه
۹۷	..... ۲-۴. کپی‌های نحوی در ترکی قشقای
۹۷	..... ۱-۲-۴. ترکیب‌کردن بندها
۹۸	..... ۱-۱-۲-۴. همپایه‌سازی
۱۰۰	..... ۲-۱-۲-۴. ناهمپایه‌سازی
۱۰۰	..... ۱-۲-۱-۲-۴. بند موصولی
۱۰۱	..... ۱-۱-۲-۱-۲-۴. ساخت غیرزماندار «An- + فعل»
۱۰۱	..... ۲-۱-۲-۱-۲-۴. ساخت غیرزماندار «پسونند ملکی فاعل + dIg- + فعل»
۱۰۲	..... ۳-۱-۲-۱-۲-۴. بند موصولی توصیفی (محدودکننده)
۱۰۳	..... ۴-۱-۲-۱-۲-۴. بند موصولی توضیحی (غیرمحدودکننده)
۱۰۳	..... ۵-۱-۲-۱-۲-۴. بند موصولی نامعین (تعمیمی)
۱۰۴	..... ۲-۲-۱-۲-۴. بند متممی
۱۰۵	..... ۳-۲-۱-۲-۴. بند قیدی
۱۰۵	..... ۱-۳-۲-۱-۲-۴. بند قیدی حالت
۱۰۷	..... ۲-۳-۲-۱-۲-۴. بند بیان مقصود
۱۰۸	..... ۳-۳-۲-۱-۲-۴. بند قیدی زمان
۱۱۱	..... ۴-۳-۲-۱-۲-۴. بند شرطی
۱۱۳	..... ۲-۲-۴. ترتیب واژه
۱۱۳	..... ۳-۲-۴. انواع راهکارهای سببی‌سازی

۱۱۵	۴-۲-۴. بیان مقوله وجهیت
۱۱۵	۴-۲-۴-۱. بیان ضرورت
۱۱۷	۴-۲-۴-۲. بیان احتمال
۱۱۸	۴-۲-۴-۳. بیان توانایی
۱۱۹	۴-۲-۵. بیان فعل «داشتن»
۱۲۱	۴-۲-۶. کپی ساخت اضافه فارسی
۱۲۲	۴-۲-۷. کپی نکره فارسی و معرفه کردی
۱۲۳	۴-۲-۸. حذف پسوند حالت اضافی در ترکیب‌های اضافی-ملکی
۱۲۴	۴-۲-۹. تغییر پس‌افزافه تحت حاکمیت فعل
۱۲۶	۴-۲-۱۰. تغییر در بیان افعال وجودی و ربطی
۱۲۷	۴-۲-۱۱. مقوله گواه‌نمایی
۱۲۸	۴-۲-۱۲. ترکیب نوساخته «پسوند ملکی+belä»
۱۳۰	۴-۲-۱۳. حذف پسوند پرسشی‌ساز -mI
۱۳۱	۴-۲-۱۴. ترتیب صفت و حرف تعریف نکره (bir)
۱۳۱	۴-۳. نتایج آماری
۱۳۳	۴-۴. خلاصه
۱۳۵	فصل پنجم: نتیجه‌گیری و پیشنهادها
۱۳۷	۵-۱. جمع‌بندی
۱۳۷	۵-۲. بحث و نتیجه‌گیری
۱۳۹	۵-۳. دستاوردهای جنبی پژوهش
۱۴۱	۵-۴. پیشنهادهایی برای تحقیقات آینده
۱۴۲	فهرست منابع و مآخذ
۱۴۷	واژه‌نامه فارسی به انگلیسی
۱۵۵	واژه‌نامه انگلیسی به فارسی

فهرست اختصارها

ABL	ablative case	NEC	necessitative
ACC	accusative case	NEG	negation
ADJ	adjectival/adjectivizer	NEG.AOR	negative aorist
ADV	adverbial/adverbializer	NOM	nominative case
AOR	aorist	OPT	optative
ATT	attributive marker	PART	participle
AUX	auxiliary verb	PASS	passive
CAUS	causative	PIMPF	past imperfective
COM	comitative	PL	plural
COMP	complementizer	POSP	postposition
COND/CND	conditional	POSS	possessive
CONJ	conjunction	POT	potentiality
CONV	converb	PPFV	past perfective
COP	copula	PRF/PFV/PF	perfective
DAT	dative case	PROG	progressive
DEF	definite	PRS/PR/PRES	present
DEM	demonstrative	PST	past
DET	determiner	PSTCOP/COPPST	past copula
DIM	diminutive	REL	relative particle/ relativizer
EMPH	emphatic	R.PRS	old present on -(V)r
EV/EVI	evidential	SG	singular
EV.COP	evidential copula	SPEC	specificity
EZ	ezafe relator	SUBJ/SBJ	subjunctive
FUT	future	SUP	superlative
GEN	genitive case	TR	transitive
GER	gerund	VN	verbal noun
I.CLTC	clitic <i>i</i>	1	first person
IMP	imperative	2	second person
IMPF/IMPFV	imperfective	3	third person
INDEF	indefinite	∅	zero
INF	infinitive		
INFR	inferential		
INST	instrumental		
KE.PRTCL	ke particle		
LNK	linker		
LOC	locative case		
MIŠ.PST	past in <i>-mIš</i>		

فصل اول

کلیات تحقیق

۱-۱. مقدمه

در این فصل به معرفی کلیات تحقیق از جمله مسئله پژوهش و قلمرو آن، اهمیت و ضرورت انجام آن، اهداف و نوآوری پژوهش، سوالات تحقیق و فرضیه‌های آن، طریقه گردآوری اطلاعات و روش انجام پژوهش پرداخته‌ایم. در پایان فصل تعریف مفاهیم و اصطلاحات کلیدی مطرح شده در پایان‌نامه ارائه گردیده و سپس ساختار پایان‌نامه و فصل‌بندی آن معرفی شده است.

۱-۲. مسئله پژوهش

تماس زبانی در جامعه دوزبانه باعث وام‌گیری واجی، واژگانی، صرفی و گاه نحوی در زبان‌های آن جامعه می‌شود. در اثر همنشینی و مراودات اجتماعی طولانی‌مدت ترک‌زبانان قشقایی با گویشوران زبان‌های ایرانی مختلف در جنوب ایران و به‌خصوص فارسی نه‌تنها وامواژه‌های متعددی از فارسی به این زبان راه یافته است؛ بلکه آواها، ساخت‌های صرفی و حتی نحوی این زبان نیز دچار تغییراتی شده است. موضوع پژوهش حاضر بررسی تغییرات پیش‌آمده در ساخت نحوی این زبان در اثر تماس با زبان فارسی است.

۱-۳. قلمرو پژوهش

تجزیه و تحلیل داده‌های زبانی در این پژوهش محدود به داده‌های نوشتاری موجود در کتاب‌های داستان منتشرشده به ترکی قشقایی است. این کتاب‌ها که در بین سال‌های ۱۳۸۷ تا ۱۳۹۷ منتشر شده‌اند، بخشی از ادبیات منثور ترکی قشقایی به شمار می‌روند. قلمرو موضوعی این پژوهش محدود به بررسی تغییرات نحوی در این داده‌های نوشتاری است.

۱-۴. اهمیت و ضرورت پژوهش

از آنجا که زبان‌های ترکی و ایرانی ساخت نحوی بسیار متفاوتی نسبت به هم دارند، شناسایی تأثیرات زبانی متقابل آن‌ها بر یکدیگر می‌تواند در توصیف دقیق‌تر این زبان‌ها بسیار مفید باشد. نتایجی که از مطالعات مربوط به تماس دو زبان از دو رده مختلف زبانی به دست می‌آید، شناسایی انواع مختلف تغییرات نحوی پدیدآمده در اثر این تماس و همچنین آگاهی از اینکه کدام یک از ساخت‌های نحوی زودتر تحت تأثیر تماس زبانی تغییر می‌کنند و کدام یک در مقابل تغییر مقاومت نشان داده و دیرتر تن به تغییر می‌دهند، اطلاعات ارزشمندی از روند شروع و گسترش تغییرات حاصل از تماس در این زبان‌ها ارائه می‌دهد که در مطالعات زبان‌شناسی تاریخی و رده‌شناسی زبان کاربرد فراوان دارند. تعیین موارد تغییرات نحوی در اثر تماس زبانی، می‌تواند نقش به‌سزایی در تعیین گرایش کلی تغییرات ناشی از این عامل و همچنین ارائه نظریات جامع‌تر و دقیق‌تر در زمینه زبان‌شناسی تماس از طرف زبان‌شناسان و

پژوهشگران این عرصه داشته باشد. همچنین مشخص شدن سازوکارهای تغییرات زبانی در این گونه تحقیقات، می‌تواند باعث افزایش دانش و آگاهی از تغییرات ناشناخته‌ای شود که تحت تأثیر عوامل درون-زبانی قابل توجیه نیستند. با استفاده از نتایج چنین تحقیقاتی، می‌توان میزان در معرض خطر بودن یک گونه زبانی در یک جغرافیای مشخص تحت تأثیر تماس زبانی را هم تعیین کرد که این نیز از اهمیت بالایی برخوردار است.

۱-۵. اهداف پژوهش

هدف از این پژوهش، تعیین موارد تغییرات نحوی‌ای است که در ترکی قشقایی تحت تأثیر تماس زبانی با فارسی پدید آمده است. همچنین با مشخص کردن بسامد وقوع و رواج این تغییرات در پیکره نوشتاری، می‌توان از گستردگی تغییرات و میزان پیشرفت آن‌ها آگاهی پیدا کرد. با بررسی دقیق پیکره موجود، انتظار می‌رود که مواردی از تغییرات نحوی که تاکنون در پژوهش‌های گذشته به آن‌ها اشاره نشده است نیز شناسایی و معرفی گردد.

۱-۶. جنبه جدید بودن و نوآوری پژوهش

تاکنون در ایران در زمینه تغییرات نحوی ایجادشده در ترکی قشقایی در اثر تماس زبانی با فارسی تحقیقی انجام نگرفته است. اما در این زمینه، تحقیقاتی غیرایرانی با استفاده از داده‌های نسبتاً محدود گفتاری و نوشتاری انجام شده است. در هیچ یک از تحقیقات انجام گرفته، از پیکره‌ای نوشتاری با چنین حجمی استفاده نشده است. زیرا بیشتر این تحقیقات مربوط به زمانی است که هنوز اثری منشور به ترکی قشقایی منتشر نشده بود. لذا این تحقیق در نوع خود بدیع به شمار می‌آید.

۱-۷. سوال‌های پژوهش

- ۱- تغییرات نحوی‌ای که در ترکی قشقایی تحت تأثیر تماس با زبان فارسی پدید آمده‌اند، شامل چه مواردی می‌شوند؟
- ۲- میزان پیشرفت این تغییرات چقدر است؟ یعنی کدام یک از تغییرات به تازگی شروع شده‌اند، کدام یک در مرحله تنوع قرار دارند و کدام یک کامل شده‌اند؟
- ۳- نتایجی که در تحقیقات گذشتگان در رابطه با این تغییرات نحوی عنوان شده است، تا چه اندازه صحت دارد؟

۴- آیا مدل کپی رمز یوهانسون^۱، چارچوب نظری مناسبی برای تبیین تغییرات نحوی حاصل از تماس زبانی در ترکی قشقایی است؟

۸-۱. فرضیه‌های پژوهش

در نتیجه بررسی اولیه‌ای که از پیکره زبانی صورت گرفت، فرضیه‌هایی برای پاسخ به پرسش‌های پژوهش مطرح گردید که عبارتند از:

۱- تغییر در راهکارهای ترکیب‌کردن بندها در همپایه‌سازی و ناهمپایه‌سازی؛ تغییر ساخت نحوی در بیان فعل «داشتن»؛ تغییر در بیان افعال ربطی و وجودی (استفاده به جای یکدیگر)؛ و حذف پسوند حالت اضافی اسم مالک در ساخت اضافی-ملکی از جمله تغییراتی است که در ساخت نحوی ترکی قشقایی در اثر تماس با زبان فارسی اتفاق افتاده است.

۲- پیشرفت این تغییرات نحوی با بسامد وقوع آن‌ها در پیکره نسبت مستقیم دارد. تغییراتی مانند تغییر در راهکارهای ناهمپایه‌سازی در بندهای موصولی و قیدی، تغییر ساخت نحوی در بیان فعل «داشتن» و حذف پسوند حالت اضافی در ساخت اضافی-ملکی در مرحله تنوع قرار دارند و ساخت‌های بومی و تغییر یافته در کنار هم و به جای یکدیگر به کار می‌روند. در ناهمپایه‌سازی بند متممی ساخت بومی از میان رفته و تغییر کامل شده است. تغییر در بیان افعال ربطی و وجودی به تازگی شروع شده است.

۳- همه نتایجی که در تحقیقات گذشتگان در رابطه با تغییرات نحوی پیش‌آمده در ترکی قشقایی به دست آمده است، قابل تأیید است.

۴- بله، تغییرات نحوی پیش‌آمده در ترکی قشقایی در اثر تماس با زبان فارسی را می‌توان به خوبی در چارچوب مدل کپی رمز توضیح داد.

۹-۱. روش گردآوری اطلاعات

روش گردآوری اطلاعات مورد نیاز برای انجام این پژوهش کتابخانه‌ای است. منابع مربوط به پیشینه تحقیق و مبانی نظری آن با مطالعه و جستجو در کتاب‌های علمی زبان‌شناسی و به‌ویژه زبان‌شناسی تماس در کتابخانه پژوهشگاه علوم انسانی و مطالعات فرهنگی، کتابخانه ملی ایران، سامانه گنج و بسایت ایراندک و جستجو در پایگاه‌های علمی مختلف در اینترنت گردآوری شده است. دسترسی به داده‌های زبانی مورد نیاز در این تحقیق نیز از طریق مطالعه و بررسی کتاب‌هایی از ادبیات منثور ترکی قشقایی صورت گرفته است. فهرست این کتاب‌ها به قرار زیر می‌باشد:

---

^۱ Lars Johanson

خجسته شورباخورلو، ج. (۱۳۹۵). دوغرو سؤزلر. بوشهر: یاشیل آما.
رضایی رحیمی، ش. (۱۳۹۳). آیی قولو. تهران: تکدرخت.
کازمی کرانی، ر. (۱۳۹۷). قشقایی متل لری. بوشهر: یاشیل آما.
مرادی قره‌قانی، ف. (۱۳۸۷). آلینجاق اولدوزو (قشقایی تورکجه‌سینه میتیلر). شیراز: نوید شیراز.
مرادی قره‌قانی، ف. (۱۳۹۱). یول اوغلو. شیراز: نوید شیراز.
مرادی کشکولی، س. (۱۳۸۸). مهر خاور؛ ماه مغرب. شیراز: قشقایی.
نوروزی چگینی، ن. (۱۳۹۰). تیلکی متل لری آتالار سؤزو. تهران: تکدرخت.

۱-۱۰. روش انجام پژوهش

این پژوهش مطالعه‌ای توصیفی-تحلیلی از تغییرات نحوی حاصل از تماس زبانی در ترکی قشقایی است که با بررسی پیکره‌ای نوشتاری انجام شده است. حجم کلی این پیکره زبانی که متشکل از هفت کتاب داستان به ترکی قشقایی است، تقریباً ۳۸۰ صفحه می‌باشد. پژوهشگر با مطالعه و بررسی این پیکره و با تحلیل‌های کمی و کیفی، تغییرات نحوی صورت‌گرفته را به‌همراه بسامد وقوع و رواج آن‌ها در پیکره، شناسایی و تعیین کرده است. روال انجام این کار به این صورت بوده است که پژوهشگر با مطالعه دقیق متن پیکره به دفعات زیاد، انواع مختلف تغییرات نحوی را شناسایی و طی چندین مرحله به صورت دستی برچسب‌دهی و سپس شمارش کرده است. ملاک شناسایی ساخت‌های بومی و تغییر یافته، مقایسه ساخت نحوی زبان‌های هم‌خانواده (همچون ترکی استانبولی) با زبان فارسی و همچنین دستاوردهای پژوهشگران پیشین در زمینه تماس زبان‌های ترکی بوده است. این تغییرات در چارچوب مدل کپی رمز معرفی و توصیف شده‌اند. چارچوب نظری مذکور تاکنون در بسیاری از پژوهش‌های مرتبط با زبان‌شناسی تماس در زبان‌های ترکی مورد استفاده قرار گرفته است. در پایان فصل سوم به معرفی این چارچوب نظری پرداخته شده است.

۱-۱۱. تعریف مفاهیم و اصطلاحات کلیدی

تغییر زبان^۱ و تغییر در اثر تماس زبانی^۲: همه زبان‌های طبیعی در همه سطوح زبانی (تلفظ، دستور، واژگان) پیوسته در حال تغییرند و الگوهای کاربرد زبان در یک جامعه زبانی دائماً تغییر می‌کنند. تغییر زبان معمولاً تدریجی است و به آرامی اتفاق می‌افتد، اما بعضی اوقات (بیشتر در موقعیت‌های تماس زبانی) ممکن است نسبتاً ناگهانی و غیرمنتظره باشد (سوان^۳ و همکاران، ۲۰۰۴).

¹ language change

² contact-induced change

³ Joan Swann

برخورد/تماس زبانی^۱ و پیامدهای آن: برخورد/تماس زبانی اصطلاحی است در زبان‌شناسی اجتماعی که برای اشاره به پیوستگی جغرافیایی و یا مجاورت نزدیک اجتماعی در بین زبان‌ها و گویش‌ها استفاده می‌شود. پیامدهای زبانی موقعیت‌های تماس را می‌توان در افزایش کاربرد واژه‌های قرضی، الگوهای از تغییر واجی و دستوری، صورت‌های آمیخته زبان (مانند کریول و پیچین) و افزایش کلی دوزبانگی در انواع مختلف مشاهده کرد (کریستال^۲، ۲۰۰۸).

جمله مرکب^۳: در تعریف جزئی آن، جمله مرکب به جمله‌ای گفته می‌شود که از یک بند اصلی و یک یا چند بند پیرو تشکیل شده باشد. در تعریف کلی آن جمله مرکب هم تعریف جزئی را در بر می‌گیرد و هم به جملات هم‌پایه اطلاق می‌شود (راسخ‌مهند، ۱۳۹۵).

بند^۴: سازه‌هایی که تقریباً با یک جمله ساده برابرند، یعنی حداقل از نهاد و گزاره تشکیل شده‌اند بند هستند. در طبقه‌بندی سنتی بندها را به بند پایه و پیرو تقسیم می‌کنند. گاهی امکان درونه‌گیری در بندها وجود دارد؛ به صورتی که یک بند مستقل (پایه) و یک یا چند بند پیرو (وابسته) باهم یک جمله را می‌سازند (راسخ‌مهند، ۱۳۹۵).

بند پایه/اصلی^۵: اصطلاحی است در تحلیل‌های دستوری و در تقسیم‌بندی‌های انواع بند که در مقابل بند پیرو قرار می‌گیرد. بند پایه یا اصلی بندی مستقل است که به تنهایی دارای معناست (راسخ‌مهند، ۱۳۹۵).

بند پیرو/وابسته^۶: یکی از انواع بند است که در تقابل با بند اصلی قرار می‌گیرد و بدون بند پایه معنای کاملی ندارد (راسخ‌مهند، ۱۳۹۵).

بند درونه‌ای^۷: بندی که درون بند دیگر واقع شود درونه‌ای یا پیرو نامیده می‌شود و بندی که آن را در خود دارد بند اصلی یا پایه است (راسخ‌مهند، ۱۳۹۵).

بند متمم^۸: بند متمم بندی است که متمم یک مقوله دیگر (معمولاً اسم، فعل و صفت) است (راسخ‌مهند، ۱۳۹۵).

---

¹ language contact

² David Crystal

³ complex sentence

⁴ clause

⁵ main/matrix clause

⁶ dependent/subordinate clause

⁷ embedded clause

⁸ complement clause

بند موصولی^۱: بند وابسته‌ای که وابسته به اسم یا ضمیر است و معمولاً با ضمیر موصولی (who, that, which) یا قید موصولی شروع می‌شود و می‌تواند به همه عناصر جمله بجز گزاره ارجاع دهد (راسخ‌مهند، ۱۳۹۵).

پس‌اضافه^۲: این اصطلاح در مقابل پیش‌اضافه (مانند به، برای، در) قرار می‌گیرد که هر دو به صورت کلی در زمره حرف اضافه قرار می‌گیرند. در زبان فارسی حرف اضافه «را» نمونه‌ای از پس‌اضافه است (راسخ‌مهند، ۱۳۹۵).

توالی کلمات / ترتیب واژه‌ها^۳: توالی کلمات به ارتباط خطی واژه‌ها و گروه‌ها در واحدهای بزرگ‌تر زبانی اشاره دارد. توالی کلمات را در سطح زبان‌ها نسبت به ترتیب فاعل (S)، مفعول (O) و فعل (V) می‌سنجند. بر این اساس زبان‌های دنیا در یکی از ۶ نوع توالی کلمات جای می‌گیرند که عبارتند از (۱) SOV (ترکی، ژاپنی)، (۲) SVO (انگلیسی، فرانسوی)، (۳) VSO (ایرلندی، ولزی)، (۴) VOS (مالاگاسی)، (۵) OVS، (۶) OSV (راسخ‌مهند، ۱۳۹۵).

حالت^۴: حالت مقوله دستوری در تحلیل طبقه واژه است که به منظور نشان‌دادن نقش نحوی واژه‌ها در جمله به کار می‌رود. در واقع گروه‌های دستوری به طریقی نشان‌دار می‌شوند و آن نشانه نقش نحوی آن‌ها را نشان می‌دهد. حالت‌های که گروه‌های اسمی می‌توانند به خود بگیرند شامل حالت‌های فاعلی، مفعولی، برایی، اضافی، ندایی، ازی، ابزاری و مکانی می‌شود (راسخ‌مهند، ۱۳۹۵).

راست‌انشعابی^۵: در دستور زایشی به ساختی اشاره دارد که پیچیدگی آن در سمت راست نمودار درختی ظاهر می‌شود (راسخ‌مهند، ۱۳۹۵). در این تحقیق این اصطلاح برای اشاره به ساخت نحوی هسته‌آغازی به کار رفته است. برای مثال جملات ناهمپایه‌ای که در آن‌ها بند پیرو بعد از بند اصلی ظاهر می‌شود، دارای این نوع ساخت نحوی‌اند.

چپ‌انشعابی^۶: اصطلاحی است در دستور زایشی و به ساخت‌هایی اشاره دارد که پیچیدگی آن‌ها در سمت چپ نمودار درختی بیشتر از سمت راست است (راسخ‌مهند، ۱۳۹۵). در این تحقیق این اصطلاح برای اشاره به ساخت نحوی هسته‌پایانی به کار رفته است. برای مثال جملات ناهمپایه‌ای که در آن‌ها بند پیرو قبل از بند اصلی ظاهر می‌شود، از این نوع‌اند.

---

¹ relative clause

² postposition

³ word order

⁴ case

⁵ right-branching

⁶ left-branching

ساخت غیرشخصی^۱: ساخت‌های نحوی که در آن فاعل وجود ندارد و در واقع عامل مشخصی در آن وجود ندارد. مثلاً در فارسی جملات «باید رفت» و «می‌شود رفت» دارای ساخت غیرشخصی هستند (راسخ‌مهند، ۱۳۹۵).

مقوله وجهیت^۲: مقوله‌ای معنایی است که در دو مفهوم به کار می‌رود: (۱) به نگرش گوینده نسبت به آنچه در جمله بیان می‌شود می‌پردازد (درجه اطمینان گوینده درباره درستی یا نادرستی جمله). (۲) به رابطه عامل راجع به موقعیت توصیف‌شده می‌پردازد (آیا عامل برای انجام عمل تحت اجبار بوده یا نه؟) در کنار عوامل بافتی، مقوله وجهیت را می‌توان به اشکال مختلف صوری و واژگانی در جمله بیان کرد: (۱) به‌وسیله وند بر روی فعل، (۲) صورت‌های واژگانی مانند قید جمله (خوشبختانه، متأسفانه)، (۳) فعل‌های وجهی (باید، شاید) (راسخ‌مهند، ۱۳۹۵).

وابسته‌سازی / ناهمپایه‌سازی^۳: در تحلیل‌های دستوری به روند ارتباط واحدهایی اشاره دارد که دارای وضعیت نحوی خاصی می‌شوند، یعنی یکی وابسته دیگری و معمولاً سازه‌ای از آن می‌شود (راسخ‌مهند، ۱۳۹۵). منظور از این اصطلاح در این تحقیق رابطه وابسته‌سازی بین بند اصلی و بند پیرو که از آن با عنوان ناهمپایگی در جمله مرکب یاد می‌کنیم، می‌باشد.

هم‌پایگی^۴: ساختی نحوی است که شامل دو یا چند واحد نحوی یکسان است؛ دو بند، دو گروه و یا دو واژه می‌توانند باهم هم‌پایه باشند. هم‌پایگی می‌توانند با استفاده یا بدون استفاده از حروف ربط باشد (راسخ‌مهند، ۱۳۹۵).

زماندار^۵: این اصطلاح در طبقه‌بندی انواع افعال و بندها بیان می‌شود. فعل زماندار به طور مستقل در جملات مستقل یا بند پایه عمل می‌کند و تقابل‌های زمان، شخص، شمار، جهت و وجه بر آن اعمال می‌شود. فعلی که زماندار نباشد در بندهای وابسته ظاهر می‌شود و دارای تقابل زمان، شخص، شمار، جهت و وجه نیست (راسخ‌مهند، ۱۳۹۵).

۱-۱۲. ساختار پایان‌نامه

در این فصل به کلیات تحقیق از جمله مسئله پژوهش و قلمرو آن، اهمیت، اهداف و نوآوری پژوهش، سوالات و فرضیه‌های آن، طریقه گردآوری اطلاعات و روش انجام پژوهش و تعریف مفاهیم و اصطلاحات کلیدی مطرح‌شده در پایان‌نامه پرداختیم. در فصل دوم، به مروری بر سابقه مطالعات ایرانی در زمینه

¹ impersonal construction

² modality

³ subordination

⁴ coordination

⁵ finite

تماس زبانی و سپس به سابقه مطالعات غیرایرانی در رابطه با تماس زبان‌های ترکی به‌ویژه مطالعات مربوط به زبان‌های ترکی در ایران پرداخته‌ایم. در فصل سوم مبانی نظری و روش‌شناسی تحقیق بررسی می‌شود. در این فصل در مورد زبان‌های ترکی و به‌خصوص قشقایی، وضعیت دوزبانگی در جامعه قشقایی، مبانی نظری زبان‌شناسی تماس، مسئله تغییر زبان در اثر تماس زبانی، تماس زبان‌های ترکی و ایرانی، قرض‌گیری زبانی و به‌ویژه قرض‌گیری نحوی بحث می‌شود. در پایان فصل چارچوب کپی رمز که چارچوب نظری این پژوهش است، شرح داده شده است. فصل چهارم به تجزیه و تحلیل داده‌های زبانی، معرفی و طبقه‌بندی تغییرات نحوی مختلف در ترکی قشقایی اختصاص یافته است. در فصل پنجم در مورد پرسش‌ها و فرضیه‌های تحقیق بحث می‌شود، نتایج و دستاوردهای حاصل از تجزیه و تحلیل داده‌ها ارائه می‌گردد و سپس پیشنهادهایی برای پژوهش‌های آینده مطرح می‌شود.